

Text: Milena Blažková, autorka projektu Poznej světové dědictví UNESCO Foto: autorka a Switzerland Tourism

GRAUBÜNDEN

Malé Švýcarsko v kostce

TŘI MÍSTA V GRAUBÜNDENU ZÍSKALA DÍKY ORGANIZACI UNESCO OFICIÁLNÍ STATUT SVĚTOVÉ JEDINEČNOSTI, KANTON VŠAK MŮŽE BÝT PYŠNÝ NA MNOHO DALŠÍCH SKVOSTŮ: NEPORUŠENOU PŘÍRODU, HISTORICKÁ MĚSTA A TRADIČNÍ VESNICE, TECHNICKÉ VYMOŽENOSTI ČI NETUŠENÉ BOHATSTVÍ UKRYTÉ V ZÁSOBÁCH MINERÁLNÍCH VOD. I PROTO PATŘÍ K NEJNAVŠTĚVOVANĚJŠÍM Z CELÉHO ŠVÝCARSKA.

V kantonu Graubündenu s rozlohou přes sedm tisíc čtverečních kilometrů, největším ve Švýcarsku, objevujeme unikáty na každém kroku. Jeho mnohotvárnost se odráží v bezpočtu alpských velikánů, stovkách jezer, v divokých, často neprostupných horských údolích nebo nádherném ná-

rodním parku, jemuž tu jednoduše říkají Švýcarský. V Engadinu se nachází nejdelší údolí v Alpách a pramení velké řeky Rýn a Inn, odvádějící vody hned do tří světových moří – do Severního, Jaderského a do Černého.

Rozmanitost se nevyhýbá ani osídlení: v nadmořské výšce 2 126 metrů trvale žijí ho-

ralé v nejvyšše položené vesnici ve Švýcarsku, v Jufu, metropole kantonu Chur jako nejstarší město v zemi se pyšní historií dlouhou pět tisíc let, starý zachovaný opevněný münstairský klášter v odlehlém údolí, kudy kdysi vedla obchodní trasa, skrývá ohromné bohatství románských a gotických maleb, podobné se na-

cházejí v nenápadných kostelících téměř v každé vesnici. Malebnost kantonu dokreslují vesničky s původní selskou architekturou, v nichž místní stále lpí na starých tradicích svých předků. Jako v jediném kantonu hovoří Graubündenští třemi ze čtyř úředních jazyků Švýcarska – německy, italsky a rétorománsky. Podle statistik je Graubünden nejnavštěvovanější v zemi, návštěvníci v něm totiž objevují celé Švýcarsko v kostce.

TECHNICKÉ ZÁZRAKY NA RHÉTSKÉ DRÁZE

Myšlenka vést železnici divokou horskou přírodou a zpřístupnit odlehle části Švýcarska se zrodila před více než sto dvaceti lety a díky mistrovství švýcarských železničních inženýrů a odlaze vložit obrovské investice se stala skutečností. Řídce osídlený hornatý Graubünden dostal

vlastní unikátní železnici, Rhétskou dráhu. Její výjimečnost připomeňme několika technickými údaji: největší viadukt Solis na trati Albula má rozpětí 42 metrů a klene se nad údolím ve výšce 85 metrů; 130metrový viadukt Landwasser, jemuž se pro šest mohutných kamenných oblouků přezdívá Kamenný zázrak, stojí nad stejnojmennou říčkou již od roku 1902 a je nejatraktivnějším a nejfotografovanějším železničním mostem Švýcarska. Úsek trati mezi Predou a Bergünem, dlouhý pouhých 12,5 km, je dokonce považovaný za nejkrásnější na světě.

Věhlas i vysloužila klikatící se trať a hlavně kruhový viadukt poblíž městečka Brusio na úseku Rhétské dráhy nazvaném Bernina. V roce 2008 zařadilo UNESCO obě trati, Albulu a Berninu, ke světovému kulturnímu dědictví.

PANORAMATICKÉ VLAKY

Na obou tratích jezdí oblíbené panoramatické vlaky, které patří k největším turistickým atrakcím Švýcarska. První z nich, Bernina Express, spojuje Chur s italským Tiranem tratí v délce 144 km, na které překonává neuvěřitelný výškový rozdíl 1 669 metrů, sklon místy dosahuje až 7 %! Během čtyřhodinové jízdy projede 55 tunelů a přejede 196 mostů, přičemž za prosklenými stěnami vagonů a částečně prosklenou střechou defiluje úžasná alpská krajina s ledovci zaručující nezapomenutelné zážitky. Od nejvyššího bodu na trati, Berninského průsmyku v nadmořské výšce 2 225 metrů, stačí jen pouhá hodinka jízdy, úžasný kruhový viadukt u Brusia a vlak vítají italské subtropy s palmami.

Stejně vyhledávaný je i druhý panoramatický Ledovcový expres, který jezdí na trati dlouhé 291 km mezi Svatým Mořicem a Zermatem. Vlak přejíždí Alpy rychlostí 40 km/h jako nejpomalejší rychlík světa. Pozor, místenky jsou vyprodané na dlouhou dobu dopředu, je nutná rezervace.

TIP SWISSMAGU

Zastavte se v nedávno otevřeném železničním muzeu Albula na nádraží v Bergünu, kde se dozvíte vše o velkolepé švýcarské železniční trati Albula a kde přes 400 exponátů dokládá její více než stoletou historii. Možná vás návštěva muzea inspiruje k atraktivní pěší túře na trase Via Albula/Bernina, dlouhé 131 km a rozložené do deseti etap, které neustále kříží Rhétskou železnici. Pokud vás trasa unaví, můžete v kterékoliv stanici nastoupit do vlaku a pokračovat. Nezapomeňte se vybavit jedinečným Swiss Passem, unikátní jízdenkou, která vám cestování po Švýcarsku velmi zjednoduší.

TEKTONICKÁ ARÉNA SARDONA

Jihozápadním směrem od Churu, v oblasti Flims-Laa, se v Alpách nachází další graubündenský unikát, tentokrát přírodní, geologický. Jedná se o tektonickou arénu Sardona, pozůstatek složitého vývoje zemské kůry v průběhu dvou set milionů let, při němž byly starší usazené vrstvy břidlic byly díky obrovským tlakům vytlačeny podél zlomů nad mladší vrstvy hornin a různě převráceny, geologové říkají „překoceny“. Stačí vyjet lanovkou z Flimsu na Cassons (2 675 m) a máte místní učebnici geologie jako na dlani. Unikátní tektonická aréna Sardona byla zařazena ke světovému přírodnímu dědictví UNESCO v roce 2008.

Budete-li se v této oblasti pohybovat, rozhodně nevynechejte další geologickou zajímavost mimořádné krásy, strmou soutěsku Rýna, tzv. švýcarský Grand Canyon. Vznikl zhruba před deseti tisíci lety při gigantickém skalním sesuvu, kdy se přemístilo přes 10 km³ horniny. Kaňon je nejlépe pozorovatelný z umělé vyhlídky Spir nad Flimsem.

Dalším graubündenským přírodním unikátem je tektonická aréna Sardona, pozůstatek složitého vývoje zemské kůry v průběhu dvou set milionů let

STOPY KARLA VELIKÉHO V MÜSTAIRU

Kláster svatého Jana Křtitele v Müstairu, který patří ke světovému kulturní dědictví již třicet let, se nachází v nejvýchodnější části kantonu, jen asi pět kilometrů od italských hranic. Jeho vznik se klade do doby vlády Karla Velikého koncem osmého a počátkem devátého století. Mocný vladař si byl vědom strategické polohy poblíž alpského průsmyku Ofenpass a nechal na staré obchodní cestě zřídit opevněný benediktinský mužský klášter s kostelem nejen jako modlitebnu, ale i jako malou pevnost.

Už tehdy byl kostel bohatě vyzdoben velkolepými freskami zobrazujícími život Krista a oslavující církev – tento cyklus patří mezi dochovanými památkami západoevropského umění dodnes k naprosto výjimečným. Počátkem 12. století prošel klášter velkými proměnami včetně toho, že mnichy vystřídaly řádové sestry, které chod kláštera stále zabezpečují. Dodnes se starají o jeho opravy, polnosti a velkou užitkovou zahradu, vydělávají si provozem vesnické mateřské školky a dalšími činnostmi.

Při stavebních úpravách ve 12. století zmizely pod vrstvou omítky po čtyřech letech staré fresky a kostel byl nově vymalován. Ani poslední větší přestavba na sklonku 15. století, při které byl kostel přeměněn na trojlodní a byl zaklenut gotickými klenbami, neprobíhala citlivě s ohledem na vzácné malby a znehodnotila další část fresk. Teprve když se dostali ke slovu první restaurátoři v 19. století, začal proces jejich záchran. Hned od počátku řešili problém, které z poničených a překrytých fresk odhalit: zda ty starší z 8. nebo mladší z 12. století. Díky jejich kompromisnímu a moudrému řešení se zachovaly zčásti oba vzácné cykly této jedinečné výzdoby: v klenbách dvojité kaple svatého Ulricha a svatého Mikuláše vzácná výzdoba z 12. století a na chrámových zdech zrestaurovaný největší švýcarský cyklus nástenných maleb z karolinské doby.

Na skvostné malby, které přivedly klášter v odlehklém koutu Engadinu pod ochranu UNESCO, shlíží od oltáře spokojeně socha Karla Velikého v nadživotní velikosti.

Scuol, lázeňské městečko obklopené horami, vděčí za svou slávu vodě

Malebný Juf je nejvýše položenou vesnicí se stálým obyvatelstvem ve Švýcarsku

ENGADINSKÉ BOHATSTVÍ SKRYTÉ VE VODĚ

Zmíněný Engadin, rozdělený na Horní a Dolní, je velmi specifickou částí kantonu Graubünden. Ve vesnicích a městečkách, mezi nimiž vyniká malebný Ardez, Scuol s lázněmi nebo Guarda s domy vyzdobenými sgrafity a roztroušenými na příkrém svahu nad železniční tratí, jako by se zastavil čas. Typická engadinská selská stavení vypovídají o svých majitelích, o jejich skromnosti, šikovnosti a pracovitosti. Fontány a kašny na každém náměstíčku a v mnoha zákoutích zase o nesmírném bohatství v podobě pramenité vody, často léčivé, další vzácnosti tohoto koutu Švýcarska.

„Engadin vděčí za to, čím je, především vodě,“ říká pan Rolf Zollinger, znalec místních minerálních pramenů a náš průvodce po městečku Scuol a okolí. Vede nás lesem stezkou podél řeky Inn do nedalekého Nairs, kdysi vyhlášeného lázeňského místa, kam za tichem, přírodou a zdravím přijíždělo panstvo z císařských dvorů. Dokonce i ruský car si je velmi oblíbil.

O existenci místních léčivých vod se vědělo již od 14. století – v okolí Scuolu se vyskytuje kolem pětadvaceti minerálních pramenů – intenzivně se však začaly využívat pro lázeňství až s počátky turistického ruchu kolem roku 1850. V době své vrcholné slávy před 1. světovou válkou se místní lázně srovnávaly s vyhlášenými Karlovými Vary nebo Mariánskými Lázněmi léčivými účinky, po-

dobaly se i architekturou. Druhá světová válka zdárný rozvoj přerušila, místní lázeňská odvětví si stěžela hledala cestu zpět.

V posledních desetiletích však Engadinští s úspěchem navázali na dlouholeté tradice lázeňství a uvědomili si jeho priority pro rozvoj turistického ruchu, který tvoří podstatné příjmy kantonu. Doplnili moderní wellness, v lázeňských domech a hotelích přibýly venkovní i vnitřní bazény s pramenitou vodou, hostům nabízejí římské lázně, sauny, masáže všeho druhu apod. Také s bývalým lázeňským komplexem v Nairs mají smělé plány, kromě obnovy původních lázní chtějí v areálu zřídit kulturní centrum Evropy. Není divu, že se Scuolu začalo přezdívat královna minerálních pramenů.

POZVÁNÍ NA VÝSTAVY UNESCO

Přijměte v březnu pozvání na výstavu Švýcarské dědictví UNESCO do Městského společenského domu v Kolíně a v dubnu do Krajské vědecké knihovny v Liberci. Kromě fotografií míst zmiňovaných v tomto článku se seznámíte i s ostatními švýcarskými památkami. Výstavu 11. ročníku projektu Poznej světové dědictví UNESCO připravila MEDIA IN ve spolupráci s agenturou Switzerland Tourism. Probíhá také pod záštitou České komise pro UNESCO a v obou městech je součástí akce Švýcarské jaro.

Více o výstavách na www.unesco-media.in.cz

UŽITEČNÉ ODKAZY:

www.MojeSvycarsko.com
www.unesco-destination-switzerland.ch
www.rhb.ch
www.scuol.ch